

Verborgen sonates

Colofon

ISBN: 978 94 6365 332 9

1e druk 2021

© 2021, Christina Moormann

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Verborgen sonates

Christina Moormann

De goden
hadden
Sisyfus veroordeeld.
Als straf
moest hij
een rotsblok
eindeloos
tegen een berg oprollen.
Eenmaal boven
rolde de steen
telkens weer naar beneden.
Wel honderdmaal opnieuw.
Maar de goden hadden bedacht
dat er geen verschrikkelijker
straf bestond dan doelloze en hopeloze arbeid.
Ze waren tevreden. Ja, heel erg tevreden.

Proloog

*O und die Nacht, die Nacht,
wenn der Wind
voller Weltraum
uns am Angesicht zehrt.*

R.M. Rilke

De maan scheen helder gisternacht, alsof hij de taak van de zon wilde overnemen. Ik stond op de veranda tegen de balustrade en keek uit over de tuin, die geleidelijk overgaat in het rotsachtige en met stenen bedekte strand. Hij wordt bijna overwoekerd door wilde rozen, verschillende grassoorten en speciaal uit Nederland overgekomen hortensia's. Mijn toevluchtsoord, waarin alles zijn gang mag gaan om volgens eigen wetten tot ontwikkeling te komen.

Ik dacht aan Beethovens Mondscheinsonate, die ik net voor het laatst gespeeld had. Deze sonate heeft verschillende bijnamen. In Wenen spreekt men over de Laubensonate, omdat het adagio in een prieel geschreven is. Beethoven zelf gaf het stuk het bijchrift 'Sonata quasi una fantasia', vanwege de vrije vorm ervan, maar een Berlijnse recensent schrijft over de Mondscheinsonate.

Met veel moeite voelde ik welk toucher er op de toetsen nodig was om de klanken voor de laatste maal perfect weer te kunnen geven. Het 'Adagio sostenuto' heeft de beklemmende sfeer van een stilte voor een storm, en juist dit gedeelte speelde ik met gesloten ogen driemaal achter elkaar.

Mijn vingers beroerden de toetsen schuchter, alsof ze bijna niet meer konden, niet meer durfden.

Even later was mijn blik op de oceaan gericht en ik keek tot over de horizon, daar waar het leven ophoudt en de dood begint. Ik zag hoe de zee en het land elkaar ontmoeten, hoe de golven teruggleden en verloren gingen in het grenzeloze.

Er groeide al maanden een diep verlangen in mij om verlost te worden van mijn verwrongen verleden, had al tweemaal eerder de nodige voorbereidingen getroffen om ... Maar op deze bewuste nacht was het vooral de pijn die de doorslag gaf. Mijn leven? Niets meer dan een schimmenspel waarin ik de dramatische hoofdrol speelde. Alcohol nam mijn angst weg en vergrootte mijn moed. Ik dacht: nu gaat het gebeuren. Geen uitstel meer, maar daden.

In de woonkamer had ik de allernoodzakelijkste handelingen verricht om de wanorde toch nog iets te beperken. Het laatste restje schaamte gaf me de kracht om al mijn rondslingerende schoenen naar de slaapkamer te brengen, mijn blauwe regenjas aan de kapstok te hangen en over de grond verspreide partituren op een stapel te leggen. Op mijn bureau had ik een vel briefpapier neergelegd en er met grote letters op geschreven:

Voor Lulu, Antonio, Walter, Sonja en Benett.

Al lange tijd zit ik verstrikt, als in een fuik. Ik heb alles kapotgedacht. In heel kleine stukjes. Ik zou willen dat mijn hoofd leeg was als de klankkast van een cello. Er is geen ontkomen meer aan. Echt, ik kan niet meer. Denk niet dat dit een opwelling is. Ik heb deze beslissing goed overwogen. En weet ook dat het niets met jullie te maken heeft, jullie hoeven jezelf geen verwijten te maken. Ik

*houd veel van jullie, maar het monster in mij is niet meer in toom te houden. Het heeft me in zijn greep en verscheurt me.
Dank voor jullie liefde en vriendschap.*

Susanne

Behoedzaam liep ik de houten trap af terwijl ik me met beide handen vasthield aan de leuning. De tranquillizers en de wijn hadden me wankel en log gemaakt. Over het smalle schelpenpaadje schuifelde ik naar de zee. De oceaan, die ik altijd koppig 'zee' bleef noemen omdat hij me verbond met jou. Jij was zo dol op de Zeeuwse kust met zijn mosselpalen, de momenten die we daar samen doorgebracht hebben, behoren tot de kostbaarste. Mijn vrienden begrepen mijn 'zee' niet, want ik heb ze nooit over deze achtergrond verteld.

Nog een laatste maal draaide ik me om, om afscheid te nemen van mijn huis.

De wind rukte aan mijn door Inca's gesponnen en gebreide slobbertrui. Mijn dunne, veel te wijde linnenbroek flapperde als een killende fok. Toch voelde ik geen kou, zelfs geen rilling. Ik voelde niets. Mijn wereld draaide als een carrousel in het rond en allerlei beelden uit het verleden schoven als door elkaar gegooide foto's over elkaar heen. Theo, de winkel van mijn vader, de moord op J.F. Kennedy en jouw helderblauwe ogen waarin in de rechteriris, dicht bij de pupil, een oranje stipje zat.

Op handen en voeten klom ik tegen de rotspartij, die puntig, als een fier schip, de zee in steekt en waaromheen een sterke onderstroom is die alles meevoert naar eindeloze verten. Meerdere malen had ik op de uiterste rand gezeten om het spel en de richting van de opspattende golven te bestuderen. Hier was ooit een jongetje verdronken dat aan het

vissen was. Met opzet had ik nu mijn bergschoenen aangedaan, ze zouden het zwemmen bemoeilijken, maar lieten me makkelijker klimmen. Decimeter voor decimeter moest ik me voortbewegen om verder te komen. Met mijn vingers hield ik me vast aan de met zeewier bedekte rotsen, opdat de grillig uitstekende schelpenrandjes minder pijn deden. Iets verderop moest ik me een meter omhoogtrekken. Onder mijn rechtervoet gleed een stuk steen weg, waardoor ik bijna mijn evenwicht verloor. Automatisch klauwde ik me, als een kat, met mijn nagels en vingertoppen vast in de hoger gelegen rots. Mijn handpalmen en vingers werden op verschillende plaatsen opengesneden.

‘Doorzetten, Susanne! Doorzetten,’ sprak ik mezelf be-moedigend toe. ‘Het móét je lukken.’

Ik had bijna geen kracht meer om me op te hijsen, alsof vanonder iets me tegenhield. Met mijn linkerbeen zette ik me opnieuw af om nog iets hoger te grijpen. Een paar meeuwen schrokken uit hun slaap wakker en zochten onrustig fladderend ietsje lager hun heenkomen. Ze krijsten en keken me aan alsof ze me van mijn plan wilden weerhouden. Nu had ik grip en schoof over mijn buik naar boven. Mijn broek bleef haken en scheurde met een lange haal vanaf mijn heup tot onder open. Ik voelde mijn hoofd bonzen en zoog hijgend de ziltige zeelucht naar binnen. Hier rook het naar rotte vis. In de plassen water lagen krabbetjes, een kwal en zeewier. Aan een uitstekend stuk hout hing een halfverteerde meeuw, zijn rechtervleugel bewoog op het ritme van de wind.

Langzaam kroop ik verder, nu moest ik weer geleidelijk aan afdalen om het uiteinde te bereiken. Dat ging gemakkelijker. Nog een paar meter en dan ...

Ik keek uit over de horizon. Daar zag ik een lichtje dat wegkroop de einder in.

De opspattende golven maakten me nat en het zeewater vermengde zich met het bloed van mijn opengereten wonden. Het deerde me niet. Mijn pianohanden hadden hun diensten bewezen. Hun en mijn taken zaten erop. ‘Nu ... Susanne ... Nu.’

Trillend liet ik mij zakken, mijn bergschoenen vulden zich met water. Nog een stapje lager, tot aan mijn middel. De wind cirkelde als een helpende godin om me heen. De onderwereld trok aan me. Er was geen afstand meer tussen mij en de roepende golven, er was geen scheidslijn meer. Ik zou in de zee ondergaan zoals de zon dat doet. Ik liet me voorovervallen, spreidde mijn armen, voelde hoe mijn voeten loskwamen van de grond. Mijn laatste ademteug.

De stroom nam me mee. Mijn longen en mijn poriën gingen wijd open, ik maakte een paar zwembewegingen maar mijn benen waren te zwaar en deden niet mee. Ik snakke naar adem. Het water wilde naar binnen. Naar binnen. Nog dieper naar binnen. Alles werd koud, zoou koud. Mijn borstkas barstte open, mijn longen wilden meer ruimte. Mijn hart viel in duizend stukken uiteen. Rust en vrede. Toen was er niets ...

Ik zag mijzelf van bovenaf met de stroom meegesleurd worden.

Ik was een bolletje. Een heel klein bolletje. Ik werd meegezogen naar een licht. Ondertussen voegden zich ontelbare andere bolletjes bij mij. Wij werden één stroom, op weg naar het licht. Ik werd één met het licht. Was het licht ...

Totdat ik het uitschreeuwde. De zee had me ruw als een afgedankt stuk vuil weer op het strand gekwakt. Ik hilde,

snakte naar adem en riep losse woorden uit mijn verleden. Ik wilde mijn wanhoop uitschreeuwen, gaf me over aan de harde samentrekkingen van mijn maag, en in grote golven kwam alle ellende eruit. Ik huilde terwijl ik het water uit mijn longen hoestte, en klemde me vast aan de aarde. Ik lag daar met gespreide armen en benen met mijn gezicht in het zand. Gebroken.

Ineens voelde ik een zacht ritme mijn borstkas binnendringen. Het was het kloppen van het hart van de aarde, mijn eigen hart nam het over. Als vanzelf begon ik mijn moeders taal te spreken en vertelde de aarde over mijn wanhoop, verdriet en het afgrijzen van mezelf. Waarom had de zee me niet meegenomen? Langzaam werd ik rustiger en iets liet me weten dat ik me moest overgeven en dat ik mijn verleden moest herbeleven.

Weer thuis lag ik opnieuw te huilen, ik voelde schuld, pijn en angst, en wilde niet terug naar die werkelijkheid waarvan ik altijd dacht dat het de enige échte was. Mijn huilen werd dieper en krachtiger, ik snikte nu met lange, gierende halen. Ik heb nooit geweten dat ik zoveel tranen in me had. Nu begrijp ik waar ze vandaan komen, heen gaan: rechtstreeks naar mijn hart, warm en verlossend. De angst voor de pijn die zich in mijn hart genesteld heeft, neemt af, er komt vertrouwen voor in de plaats. Het ijs begint te smelten, er gaat iets stromen, waardoor ik kan gaan leven.

Ik weet niet hoelang ik daar zo op de bank gelegen heb. Het ochtendrood begon de hemel al te kleuren. Voor mij was het in elk geval een eeuwigheid. Langzaam stond ik op en strompelde naar de vleugel terwijl ik me aan de bank en de tafel moest vasthouden om niet te vallen, zó duizelig was ik. Mijn benen waren stijf en in mijn borstkas voelde ik een

drukkende pijn. Voorzichtig ging ik op de pianokruk zitten en liet mijn bebloede handen en stijve vingers rusten op de toetsen. Minutenlang zat ik daar bewegingloos zonder ook maar één akkoord aan te slaan, totdat ik heel zachtjes van binnenuit een melodie voelde opwellen. En als vanzelf begonnen mijn koude, kapotte handen stijfjes te bewegen en speelde ik bijna in staccato Beethovens Waldsteinsonate, die vroeger wel de Morgenrotsonate genoemd werd vanwege zijn opmerkelijke finale. Het rondo heeft soms in zijn nevenmelodieën een wat dramatisch karakter, maar toch houdt het tinkelende hoofdthema de leiding. Het schept als een carillon in een stille nacht een sfeer van onwerkelijke blijdschap. Ik dacht: ik leef.

Daarna ben ik naar de badkamer gegaan en heb mijn natte kleren uitgetrokken. Ik keek in de spiegel, mijn huid was bleek, mijn ogen waren donker en mijn lippen blauw van de kou. Ik zag mijn lange, blonde haar in slierten om mijn gezicht hangen. Er zat nog zand en zeewier in, ik ontdekte zelfs een krabbetje van niet meer dan een centimeter groot boven mijn oor. Het bewoog nog. ‘Sorry, beestje, ik breng je morgen terug naar zee, maar nu moet je eerst naast mijn tandenborstel in een glas. Ik zal er lauwwater in doen.’ Naakt ben ik mijn bed ingekropen en pas in de middag werd ik wakker. Bij vlagen drongen de herinneringen aan de gebeurtenissen van de afgelopen nacht zich aan mij op. Maar na een lange, warme douche voelde ik me alsof ik net geboren was.

Daarom wil ik je schrijven. Mijn levensverhaal vertellen. Ja, alles moet je weten. Misschien is het een drang om orde te scheppen in de chaos van mijn binnenwereld? De enige manier om verder te komen? Om opnieuw te kunnen beginnen?

Ik hoop dat ik het monster in me met woorden kan

benoemen, zodat het uit elkaar spat of op zijn minst aan kwaadaardigheid verliest. Heb ik daarom zoveel woorden nodig? En zijn het niet juist de woorden die een mens kunnen bevrijden? Maar waar blijven al die woorden waarmee ik in het verleden probeerde iets niet te zeggen? Ik weet het niet. En er is nog zoveel dat ik niet weet. ‘Kom op, Susanne,’ zeg ik met overslaande stem, ‘verbeeld je maar niets, je hebt er gewoon een zootje van gemaakt. Nu moet je puin gaan ruimen.’

Opnieuw gaf ik me over aan de klanken van de Waldstein-sonate, ze gaven me moed. En hoop. Maar net voordat ik de laatste tonen aangeslagen had, verbrak het gerinkel van de telefoon mijn kwetsbare wereld. Ik wilde niet opnemen, niet gestoord worden maar veilig in mijn nieuwe, nog zo broze gevoel blijven. De telefoon bleef rinkelen en na een korte pauze begon het gerinkel van voor af aan en daarna nog een keer. Ik werd onrustig, balde mijn vuisten en voelde hoe het monster in mij tot leven kwam. George, de parasiet, dacht ik en sprong als een aangeschoten stuk wild op de telefoon af, rukte de hoorn met toestel en al van de muur, hield hem onder de kraan van het aanrecht en liet de wasbak vollopen. Ik zag zijn rooddoorlopen ogen, zijn borstelige wenkbrauwen, zijn bolle wangen en veel te brede neus. Zijn mond ging, als een snoek die op het droge ligt, langzaam open en dicht. Ik klemde mijn handen om zijn hals en kneep zo hard als ik kon, ik voelde pijn aan mijn kaken van het knarsetanden. De omhoogkomende bubbels gaven me het gevoel dat ik hem voor eens en altijd de mond gesnoerd had. Dat voelde goed!

Ik wilde opnieuw beginnen, de sporen van de nacht uitwissen. Met een plastic zak liep ik naar de badkamer, deed er mijn zanderige, kapotte kleren in en deponeerde hem

in de vuilnisbak. Mijn afscheidsbrief verscheurde ik in wel honderd deeltjes en gooide ik in de haard, ik hield er een brandende lucifer bij en zag hoe de vlammen dit stuk geschiedenis gretig verteerden.

Nu het huis nog. Het eenvoudige huis dat van gebeitst esdoornhout gebouwd is en waar ik twee jaar geleden meteen voor viel. Het staat deels op palen en trok mij aan door zijn grote ramen en het weidse zicht. Hier in Quincy, de voorstad van Zuid-Boston, aan de rand van Wollaston Beach en dicht bij het Merrymount Park, wilde ik leven. Alleen zijn. En me bevrijden van George, die door zijn afhankelijkheid als taai geworden lijm aan me vastkleefde.

Allegro

*Mit allen Augen sieht die Kreatur
das Offene. Nur unsre Augen sind
wie umgekehrt und ganz um sie gestellt
als Fallen, rings um ihren freien Ausgang.*

R.M. Rilke

Hoofdstuk 1

Mijn vader was een hardwerkende middenstander en had een ijzerwarenwinkel, mijn moeder was een propere huisvrouw, en ik de middelste van negen kinderen.

Mijn oudere broertje was net vier maanden toen de pastoor weer langskwam.

‘Onze-Lieve-Heer houdt van veel kindertjes.’

Mijn ouders hebben er meteen werk van gemaakt en negen en een halve maand later werd ik geboren. Twee weken te laat, alsof ik niet wilde komen. Kennelijk is de pastoor vaker geweest. Veertien maanden na mij kwam mijn zusje. Daarna een dood kindje. Toen gebeurde er ruim twee jaar niets. De rij werd gesloten door nog een zusje en twee broertjes die elkaar snel opvolgden.

Het was geen feest als er een baby geboren werd. Niemand was oprecht blij. Als mijn moeder een buik had die bijna op springen stond, kregen we te horen: ‘Er komt gauw weer een kindje bij.’

Het kindje was onderweg en na wat geregeld en gerommel in huis was het er ineens en mochten we even met de kraamzuster in de wieg kijken.

De dag erna werd het gedoopt en liepen we met zijn allen naar de kerk om de hoek van de straat. Een of andere oom en tante uit het dorp stonden al te wachten. Tijdens de doopplechtigheid beloofden zij erop te zullen toezien dat de dopeling een katholieke opvoeding zou krijgen. Daarna kreeg de baby een plens water over zijn hoofdje en moest hij verschrikkelijk huilen.

Weer thuis gaven we mijn moeder, die nog op bed lag, om beurten plechtig een zoen en legde mijn vader ons nieu-

we broertje naast haar neer. Lelijk mormel, ik hoef je niet, dacht ik. In de keuken kregen we beschuit met muisjes. Dat was dat. Visite kwam er niet.

Een dag na mijn zesde verjaardag – die dag zal ik nooit vergeten – mocht ik voor het eerst wat brieven op de bus doen. De brievenbus stond naast het huis van de Sebanski's, een klein stukje verderop in onze straat. Mijn ouders vonden het merkwaardige mensen. Ze kwamen uit Polen en je zag ze nooit. Het gezin bestond uit een oude, kleine moeder, een ongetrouwde zoon die langer dan twee meter was, een grote zwarte hond en twee geiten. De zoon werd door iedereen 'de bonenstaak' genoemd, maar in werkelijkheid heette hij Wim.

'Wim is geen Poolse naam. Hij heeft vast iets te verbergen, die Wim, of een slecht geweten,' meende mijn vader.

'Het zal wel met de oorlog te maken hebben,' zei mijn moeder.

In het huis van de Sebanski's hoorde ik prachtige pianomuziek. Het raam aan de voorkant stond op een kier en omdat het huis direct aan de stoep stond en geen voortuin had, kon ik naar binnen kijken. Wél moest ik me erg uittrekken en op de punten van mijn nieuwe Hollandia-schoenen gaan staan. Ik had ze de vorige dag voor mijn verjaardag gekregen, ik was er trots op.

Daar zag ik hem zitten, de bonenstaak. Zijn handen liepen van links naar rechts en van rechts naar links over de toetsen, zijn hele lichaam deinde mee. Met zijn voeten traptte hij af en toe de pedalen in. Ik moest denken aan de voeten van mijn opa, die tijdens het autorijden ook altijd de pedalen indrukten. Dan hoorde je zijn schoenen een beetje kraken, ze waren van gevlochten leer en hadden leren zolen.